

Det betyder således, at ikke blot Marx og Engels er at finde, men også Eckart Kehr, som Wehler selv har gjort så meget for at introducere og aktualisere.

Serien er velegnet både som en hurtig orientering om de behandlede forfattere, og som en glimrende introduktion til hvordan et nyt slægtled af tyske historikere tænker om sine forgængere. Som sådan har den måske endog den største interesse, og den være hermed anbefalet.

Inga Floto

Stadt und Land in der Geschichte des Ostseeraums. Wilhelm Koppe zum 65. Geburtstag überreicht von Freunden und Schülern. Herausgegeben von Klaus Friedland. Lübeck, Verlag Max Schmidt-Römhild, 1973. 212 s.

Av festskriftens åtta huvudförfattare är Karl Jordan och Hartmut Lehmann jubilarrens kolleger vid Kiels Universitet, den förre för medeltidshistoria, den senare för 1900-talet. Sistnämndes artikel om Schleswig-Holsteins huvudstäder är aktuell och följer problemet om denna landsdels struktur från 1500-talet till tiden efter 1945. Särskilt intressanta iakttagelser gör han om Köpenhamns ställning som Schleswig-Holsteins huvudstad. Väsentliga synpunkter på det typologiska fenomenet »residensstäder« ger sig som resultat. Jordans bidrag om Henrik Lejonet och Bremen är mindre stadshistoriskt än allmänt politiskt – det gäller kampen mot ärkebiskoperna. Ahasver von Brandt, tidigare Lübeck, nu professor i Heidelberg, ger en personhistorisk uppsats om två svenska köpmän i Lübeck på 1300-talet, full av stads- och hansehistoriska hänvisningar. I övrigt deltar Karl-Friedrich Krieger, Klaus Friedland (doktorer i Kiel under Koppe, s. 204), vidare Reimer Hansen och från Sverige Kjell Kumlien som författare av huvudbidrag.

Liksom Lehmanns är Papes bidrag huvudsakligen stadshistoriskt: den fria riksstaden Herford i kamp för att slippa att läggas in under Brandenburg 1647–53, metodiskt intressant genom att utgå från en person och en högst lokal problemställning och nå fram till en koncentrerad belysning av stormakternas in-volvering i fredsslutets problem dessa också för Norden så viktiga år. Mer hansehistorisk är Friedland om shetlandshandeln, som följs genom medeltiden in i nyare tid, av samma typ som Herbert Föge, en diss. 1958 »Bremer Bergenfahrt und Bergenfahrer vom 16.–18. Jahrhundert« (s. 177–79). Genom att ge »dissertation abstracts« får den föreliggande volymen ett betydligt vidare intressefält än en vanlig festskrift. Två diss. tillhör 1500-talshistorien. Helga Rossi om lübeckiska stockholmsfarare 1520–40 med utförligt personregister (s. 179–200) och en analys av förvaltningen av klostret Preetz under reformations-tiden av Volker Jasper-Tönnies (s. 174–76) kompletterar därmed en av festskriftsförfattarna, Hansen, som illustrerar Holmeklostets förvandling till Ranzausholm (Fyn) genom Henrik Ranzaus godshandel 1566–68.

I övrigt dominerar medeltidshistorien. Kjell Kumliens uppsats är en sammanfattning av synpunkter han framfört i »Västerås till 1600-talets början«, del II av »Västerås genom tiderna« (1971). De tryckta och otryckta doktorsavhandlingarna ger en inblick i Wilhelm Koppes inspirationsradius: »Die Lübecker Hausbesitzer von 1300–1370« av Hans-Dietrich Nicolaisen (s. 155–73) har utförligt personregister, dansk problem behandlas särskilt i »Der deutsche Kauf-

mann als Gast in den dänischen Städten im 13. Jahrhundert« av Hansjörg Süberkrüb (s. 137–42), vidare har doktorsavhandlingar genomförts om saltproduktionen i Lüneburg (s. 142–46) och Lübecks stift i förhållande till grevskapet Holstein (s. 146–54), och om ostpreussiska förhållanden (Berta Ewald-v. Bockelmann, vidare Karl-Otto Ahnsehl om köpmän och sjöhandel i Thorn omkring 1370). Även Wolfgang Kehn (Der Handel im Oderraum im 13. und 14. Jahrhundert) och Lothar Schwetlik (Der hansisch-dänische Landhandel und seine Träger 1484–1519) hör till Koppes elever. Jubilarrens egen bibliografi avslutar den nyttiga volymen.

Tore Nyberg

Schiffahrt und Häfen im Bereich der Handelskammer Flensburg. Udg.: Industrie- und Handelskammer zu Flensburg. Schriften der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte e.V., Nr. 21. Red.: *Dr. Hans-Friedrich Schütt*. Flensburg 1971.

Bogen er udgivet i anledning af Flensborg Industri- og Handelskammers 100-års jubilæum, men er ikke et egentligt jubilæumsskrift. Sigtet er at behandle skibsfart og havne fra tidlig middelalder frem til nutiden indenfor det område, som var handelskammerets virkefelt i tiden 1870 til 1920, d. v. s. kyststrækningen fra Slesvig til Haderslev, fra Tønder til Brunsbüttel og vandvejene på tværs, herunder Ejderkanal og Kielerkanal. En noget u håndterlig størrelse tidsmæssigt og geografisk, så meget desto mere som bogen er disponeret topografisk: By for by starter man så langt tilbage, man nu kan komme, og slutter så stort set ca. 1920, idet kun området syd for den nuværende grænse er summarisk behandlet frem til efter 2. verdenskrig. Et indledende afsnit af sammenfattende karakter formår dog delvis at samle de noget spredte indtryk.

Slesvig gennemgås f. eks. med stærk vægt på Hedeby og selve Slesvig i det 11–14 årh., hvorefter man på een side bringes frem til 1880'erne, da byen igen bliver interessant på grund af et enkelt stort rederi. Man får ikke meget at vide om transportmulighederne til og fra i det mellemliggende tidsrum. – Dette er nok bogens mest udprægede eksempel på en traditionel interesse for søfartshistorie forstået som sejlads med en bys egne skibe enten i forbindelse med storhandel (Flensborg i det 18 årh.) eller i eksotisk trampfart (Åbenrå i det 19 årh.). Til gengæld skal det indrømmes, at man får nogle ganske spændende små afsnit om skibene fra Arnis, Maasholm og Kappeln, som med baggrund i godsdriftens udvikling i det 18 årh. tager sig af fødevareeksporten suppleret med almindelig fragtfart på hele monarkiet og i hele Østersøområdet frem til de ændrede betingelser efter 1864. Her er det bedste eksempel på opfyldelse af forordets løfte om at inddrage såvel politiske som økonomiske faktorer i gensidig sammenhæng.

Af bogens 15 forfattere har de, der har behandlet afsnittene om Flensborg, om hvalfangsten og om kanalbyggeriet været favoriseret af den foreliggende litteratur; væsentligt svagere står et afsnit som det om færgefarten i vadehavet. Her har egentlige kildestudier været nødvendige, men den strengt topografiske fremstilling har karakter af opremsning. Katalogformen – alle nævnt, ingen